

Asia Tekijänoikeus työsuhteessa

Hakija A

Annettu 9.6.2009

Tiivistelmä *Piirrokset olivat tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia. Tekijänoikeusneuvosto ei ottanut kantaa näyttökysymyksen siitä, missä laajuudessa ja kenelle tekijänoikeuksia oli siirtynyt.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

A (jäljempänä hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa piirrosten tekijänoikeuksista.

Hakija kertoo olleensa noin kymmenen vuoden ajan työsuhteessa tamperelaisessa Suomen Liikennevalistus ry:ssä. Hakijan työsopimukseen oli kirjattu työtehtäväksi "Liikenneopetusmateriaalin suunnittelu ja kuvitus". Hakijan tehtävänä oli laatia kansiotyyppinen painotuote Suomen kouluihin ja päiväkoteihin. Kansiosarjan nimeksi tuli "Lapsi liikenteessä". Sarja sisältää osat "Maalla", "Maalla 2", "Vesillä" ja "Joukkoliikenteessä". Hakija toimi kansiosarjan kuvittajana ja osin myös sen tekstittäjänä. Kansioden sisällön, tekstit ja kuvat hakija tuotti täysin itsenäisesti etätöinä kotoa käsin omilla työvälineillä ja materiaaleilla. Myöhemmin hakija kuvitti myös kolmiosaisen perhekansiosarjan "Pikkuvälkky", jolloin hänellä oli myös työnantajansa tietokone käytössään väritykseen. "Pikkuvälkky"-kansiosarjalla ei ollut mitään tekemistä varsinaisen hakijan toimenkuvan, liikenneopetuksen kanssa.

Hakija kertoo piirtäneensä jo ennen Suomen Liikennevalistus ry:n työsuhdetta säännöllisesti moniin eri julkaisuihin noin 26 vuotta. Hakija tiesi, että hänelle syntyy tekijänoikeuksia. Hakija ei ole luovuttanut niitä Suomen Liikennevalistus ry:lle suusanallisesti eikä kirjallisesti. Hakija on aina puhunut vain työnantajan käyttöoikeuksista. Hieman myöhemmin materiaalia alettiin kääntää kuitenkin myös ruotsiksi, englanniksi ja kiinaksi sekä levittämään ulkomaille. Hakija kuuli asiasta aina vasta siinä vaiheessa, kun suunnitelmat olivat melko pitkällä. Myöhemmin kansioista tehtiin myös sähköiset versiot. Mainostaminen tapahtui kuvien kera muun muassa internetissä.

Kansioden tekstityksen ja kuvituksen lisäksi hakija on vapaa-aikanaan iltaisin ja viikonloppuisin tehnyt paljon kuvitusta ja antanut sen hyvänä lisänä korvauksetta Suomen Liikennevalistus ry:n käyttöön luopumatta kuitenkaan tekijänoikeuksistaan. Hakija mainitsee esimerkiksi mainospiirroksia, kortteja, yhdistyksen oman lehden kuvitusta kuten myös jo aikaisemmin julkaistuja sarja- ja pilakuvia jne. Kansioissa hakija on antanut käyttää jopa monenlaisia sellaisia piirroksia vähäisin muunnelmin, jotka hakija on julkaissut jo vuosina 1986-1987 Koululainen-lehdessä.

Elokuussa 2005 Suomen Liikennevalistus ry teki konkurssin. Kaksi viikkoa konkurssin jälkeen hakijan entinen esimies, toiminnanjohtaja T Tampereelta, soitti hänelle kaksi eri kertaa kymmenminuuttisen puhelun, jossa totesi painokkaasti: "Muista, sinulla on piirroksiisi kaikki oikeudet. Pidä niistä kiinni, äläkä luovuta niitä mihin tahansa!". Hakija vastasi T:lle, ettei ole tarkoituskaan luovuttaa vaan miettiä rauhassa mitä tehdä oikeuksien kanssa.

Vuonna 2006, puoli vuotta Suomen Liikennevalistus ry:n konkurssin jälkeen, Kouluinfo Oy alkoi myydä ja mainostaa samaa tavaraa muun muassa internetissä kuvien kera. Markkinoinnissa ei mainittu hakijan nimeä, vaikka tämä on materiaalin tekstittäjä ja kuvittaja. Kansioden kustantajatiedot ovat vain vaihtuneet Kouluinfon logoihin.

Hakija on kaksi kertaa pyytänyt tekijänoikeuksia itselleen Kouluinfo Oy:lta mutta ei ole niitä saanut.

Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvoston tarkasteltavaksi hakijan Koululainen-lehden ja Suomen Liikennevalistus ry:lle tekemiä piirroksia sekä piirrokset "Pikkuvälkky" ja "Lapsi liikenteessä" -kansiosarjaan. Hakijan lausuntopyyntöön sisältyy myös kansiosarjan esilehti, "Pikkuvälkky"-kansiosarjan lehtimainos sekä tuloste Kouluinfon verkkosivuilta, joilla markkinoidaan Kouluinfon tuotteita. Kansiosarjoja ei lausuntopyyntöön sisällynyt.

Hakija on esittänyt tekijänoikeusneuvostolle seuraavat kysymykset:

1. Kenelle kuuluvat tässä tilanteessa piirrosten tekijänoikeudet?
2. Siirtyvätkö piirroksien tekijänoikeudet myynnin myötä konkurssipesältä seuraavalle ostajalle?
3. Onko hakijalla oikeus saada piirrosoriginaalit itselleen?
4. Onko hakijalla oikeus tekijänoikeuksiin?
5. Onko todellinen sisällön tekijä mainittava materiaalin mainonnassa?

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on pyytänyt vastineen Kouluinfo Oy:ltä.

Kouluinfo Oy toteaa vastineessaan, että hakija on ollut Suomen Liikennevalistus ry:n palveluksessa sen konkurssiin asti vuoden 2005 elokuuhun. Palkkaus on perustunut kuukausipalkkaan.

Missään vaiheessa työsuhteen kestäessä ei ole ollut epäselvyyttä siitä, että kaikki oikeudet hakijan työsuhteen kestäessä valmistamiin töihin kuuluvat työnantajalle. Työnantaja on myös oikeuksia käyttänyt ilman, että siitä olisi ollut mitään epäselvyyttä.

Konkurssin jälkeen Kouluinfo Oy:n puolesta on oltu yhteydessä hakijaan. Hakija ei ole kuitenkaan halunnut keskustella asiasta suoraan Kouluinfo Oy:n kanssa vaan on ollut yhteydessä muun muassa painotöitä tekevään yritykseen, johon hän on ilmoittanut omistavansa tekijänoikeudet. Tästä aiheutui varsin sekava tilanne.

Kouluinfo Oy on ostanut 6.10.2005 Suomen Liikennevalistus ry:n konkurssipesältä opetus- ja liikennevalistusmateriaalin täysin käyttö- ja tekijänoikeuksin. Kouluinfo Oy on liittänyt Suomen Liikennevalistus ry:ltä saamansa kuitin vastineeseensa.

Kyseisellä materiaalilla ei ollut mainittuun aikaan laajempaa kysyntää. Tämän vuoksi hinta on ollut varsin kohtuullinen. Materiaalin vähittäismyynti vaatii varsin suuret panostukset työvoimakustannuksiin, koska myynti tapahtuu miltei yksinomaan puhelinmyyntityönä yksittäisinä kappaleina.

Hakija on todennut toiminnanjohtaja T:n, joka oli eronnut toimestaan jo ennen konkurssia, todenneen hänelle, että hakijalla olisi kaikki oikeudet. Kouluinfo Oy toteaa, ettei T ole luovuttanut oikeuksia kenellekään.

Kouluinfo Oy katsoo, että Suomen Liikennevalistus ry:llä on ollut kaikki oikeudet materiaaliin ja konkurssipesällä on ollut oikeus myydä omaisuus vastineen liitteenä olevan kuitin mukaisilla ehdoilla.

Kouluinfo Oy:llä ei ole piirrosoriginaaleja hallussaan eikä myöskään tietoa siitä, missä ne voisivat olla.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. TekijäL 1 § sisältää esimerkkiluettelon tekijänoikeussuojaa saavista teostyypeistä. Tekijänoikeuden kohteena voivat olla esimerkiksi kaunokirjalliset ja selittävät kirjalliset ja suulliset esitykset, valokuvateokset tai muut kuvataiteen teokset.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Kappaleen valmistamista kuvataiteen teoksesta on esimerkiksi sen painaminen kirjaan. Kuvataiteen teos saatetaan yleisön saataviin esimerkiksi kun se levitetään yleisön keskuuteen kirjan osana.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkään sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuina tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeuden luovutus

Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat lain 27 - 29 §:ssä. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua vain laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettua teoksen käyttämistä varten (TekijäL 3 § 3 mom.).

TekijäL 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämisestä.

Tekijänoikeuslakiin ei sisälly yleisiä säännöksiä työ- tai virkasuhteessa luoduista teoksista lukuun ottamatta tietokoneohjelmia ja niihin välittömästi liittyviä teoksia sekä tietokantoja, jotka ovat tekijänoikeuden kohteena.

Kuten todettu, tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Teoksen luonut työntekijä ja työnantaja voivat sopia tekijänoikeuden luovutuksesta esimerkiksi nimenomaisella kirjallisella tai suullisella sopimuksella. On myös mahdollista, että oikeuksien luovutuksesta katsotaan sovitun konkludenttisesti eli hiljaisesti, vaikka nimenomaista sopimusta ei olisikaan tehty, jos muutoin voidaan päätellä, että työ- tai virkasuhteen osapuolet ovat tahtoneet tai tarkoittaneet teoksen oikeuksien siirtyvän työnantajalle. Työnantajalle työ- tai virkasuhteessa siirtyvä oikeus on osa työntekijän vastasuoritusta työsopimussuhteessa. Yleensä on katsottu, että tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle tämän normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa. Tekijän moraaliset oikeudet jäävät pääsääntöisesti tekijälle.

Teoskappaleen luovutuksesta

TekijäL 31 §:n 1 momentin mukaan kustannussopimuksella tekijä luovuttaa kustantajalle oikeuden painamalla tai senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista kirjallisen tai taiteellisen teoksen.

TekijäL 31 §:n 2 momentin mukaan käsikirjoitus tai muu teoksen kappale, jonka mukaan teos on monistettava, jää tekijän omaksi.

TekijäL 27 §:n 2 momentin mukaan teoksen kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntöä

Tekijänoikeusneuvosto on lausunut tekijänoikeudesta työsuhteessa lausunnossaan TN 2008:9. Lausunnon mukaan se, kenelle tai keille tekijänoikeudet työsuhteessa kuuluvat on viime kädessä näyttökysymys osapuolten kesken. Missä laajuudessa käyttöoikeudet ovat siirtyneet, ratkeaa työsuhteen ehtojen perusteella. Yleensä on katsottu, että tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, jolloin oikeudet teoksen muuhun käyttöön jäävät tekijälle. Tämä riippuu kuitenkin viime kädessä alan tapaa koskevan näytön arvioinnista. Tekijänoikeusneuvosto ei tutkinut asiaa tältä osin.

Tekijänoikeutta työsuhteessa on käsitelty myös lausunnoissa TN 2009:1, TN 2004:15, TN 2002:17, TN 1994:11 ja TN 1992:1.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ollakseen tekijänoikeudella suojattu, lausuntopyynnössä tarkoitettujen aineiston on ylitettävä teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Aineiston on oltava henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Teoskynnyksen katsotaan yleensä ylittyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päättänyt samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tekijänoikeusneuvoston tarkasteltavaksi toimitettuja piirroksia on pidettävä TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuina kuvataiteen teoksina.

1. *Kenelle kuuluu tässä tilanteessa piirrosten tekijänoikeudet?*
2. *Siirtyvätkö piirroksien tekijänoikeudet myynnin myötä konkurssipesältä seuraavalle ostajalle?*

Tekijänoikeusneuvosto vastaa kysymyksiin 1 ja 2 yhdessä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että teoksen tekijänoikeudet syntyvät teoksen luoneelle tekijälle. Tekijän taloudellisten oikeuksien luovutuksesta voidaan sopia vapaasti.

Se, missä laajuudessa ja kenelle oikeuksia on siirtynyt, ratkeaa tekijänoikeuden luovutusta koskevien sopimusten perusteella. Työsuhteessa luodun teoksen osalta on kiinnitettävä huomiota työsuhteen ehtoihin. Jos teosta on käytetty laajemmin kuin on sovittu tai voidaan näyttää osapuolten kesken tarkoitettua, kysymyksessä on teoksen käyttö, johon olisi tarvittu tekijältä uusi nimenomainen suostumus.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen toimivaltaan kuuluu ainoastaan lausuntojen antaminen tekijänoikeuslain soveltamista koskevista

kysymyksistä. Hakijan esittämiin kysymyksiin vastaaminen edellyttäisi todistelua vaativien näyttökysymysten ratkaisemista. Näin ollen tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa siihen, mitä piirrosten tekijänoikeuksista on sovittu ja kenelle piirrosten tekijänoikeuksia kuuluu.

Tekijänoikeusneuvosto ei myöskään ota kantaa konkurssipesän ja Kouluinfo Oy:n välisen tekijänoikeuksien luovutusta koskevaan sopimukseen.

Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa kuitenkin, että Kouluinfo Oy ei ole voinut saada Suomen liikennevalistus ry:n konkurssipesältä sellaisia oikeuksia, mitä konkurssipesällä ei ole ollut.

TekijäL 28 §:n olettasäännös soveltuu myös konkurssitilanteisiin. Jos kysymys ei ole liikkeen tai sen osan luovutuksesta eikä toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa luovuttaa oikeutta toiselle. Säännös ei edellytä sopimiselta kirjallista muotoa.

3. Onko hakijalla oikeus saada piirrosoriginaalit itselleen?

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että piirrosoriginaaleiden luovuttamisesta voidaan sopia ottaen kuitenkin huomioon mahdollisen kustannussopimuksen osalta TekijäL 31 §:n 2 momentti. Kysymykseen vastaaminen edellyttäisi näytön arviointia. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa näyttökysymyksiin.

4. Onko hakijalla oikeus tekijänkappaleisiin?

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänkappaleiden luovuttamisesta voidaan vapaasti sopia. Se, onko näin tehty, on näyttökysymys, johon tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa.

5. Onko todellinen sisällön tekijä mainittava materiaalin mainonnassa?

TekijäL 3 § edellyttää tekijän nimen ilmoittamista hyvän tavan mukaisesti, kun tekijän teoksesta valmistetaan kappale tai se saatetaan yleisön saataviin. Hyvää tapaa arvioitaessa voidaan ottaa huomioon alalla mahdollisesti vallitseva käytäntö.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että TekijäL 3 §:n mukainen velvollisuus mainita tekijän nimi voi tulla kysymykseen, jos mainonnassa valmistetaan kappale hakijan teoksesta tai teos saatetaan yleisön saataviin. Velvollisuutta tekijän nimen mainitsemiseen ei synny, jos mainonnassa ei käytetä hakijan teosta.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marko Rajaniemi

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Satu Kangas, Marianne Leskinen, Maria E. Rehbinder, Risto Ryti, Katariina Sorvari, Riikka Tähtivuori, Markku Uotila, Martti Virtanen ja Ahti Vänttinen.